

شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی داوطلبان در انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها

رضا اندام^{۱*} - امیر اکبری^۲

۱. دانشیار، مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه شاهرود، شاهرود، ایران؛ ۲. کارشناسی ارشد، مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه شاهرود، شاهرود، ایران
(تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۲/۲۳، تاریخ تصویب: ۱۳۹۲/۰۵/۲۲)

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی سرمایه اجتماعی داوطلبان در انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها با روش تحلیل عاملی اکتشافی بود. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود که به صورت پیمایشی انجام شد. جامعه آماری تحقیق حاضر را دانشجویان داوطلب عضو انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌های ایران تشکیل می‌دادند که بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی، ۲۶۰ نفر از ۱۰ دانشگاه کشور به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای بود که روایی صوری و محتوایی آن توسط گروهی از صاحب‌نظران مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. برای محاسبه پایایی ابزار از روش آلفای کرونباخ استفاده شد ($\alpha=0/86$). سپس برای شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و روایی ساختاری عوامل و ابزار تحقیق از روش تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریماکس استفاده گردید. براین اساس ۲۶ متغیر در هفت عامل طبقه‌بندی شدند. نتایج نشان داد، اعتماد با میانگین ($0/71 \pm 3/62$) با اهمیت‌ترین عامل و مشارکت و کار تیمی با میانگین ($0/7 \pm 3/41$) کم‌اهمیت‌ترین عامل بود. عامل‌های بدست آمده در این پژوهش بر اساس معیارهای ذیل تعیین گردید: الف) شناخت اولیه تعداد عامل‌ها بر اساس مرور مقالات، ب) انتخاب عامل‌ها بر اساس مقادیر ویژه بیشتر از ۱، ج) بررسی بصری بر اساس آزمون اسکری، د) استفاده از معیار توصیف واریانس و ه) قابلیت درک عامل‌های اقتباس شده. عامل‌های شناسایی شده ۷۷/۳۴ درصد واریانس را نشان می‌داد و تحت عنوان "مشارکت و کار تیمی، تعهد، کمک و همیاری، اعتماد، هویت، اطلاعات و آگاهی، توانمند سازی و آموزش" نامگذاری شدند. این پژوهش پیشنهاد می‌کند که سازمان‌های ورزشی در هنگام جذب و به‌کارگیری نیروهای داوطلب جهت فعالیت در عرصه ورزش کشور به شاخص سرمایه اجتماعی و عامل‌های مرتبط با آن، خصوصاً عامل اعتماد که نقش تعیین‌کننده‌ای را دارا می‌باشد، توجه خاص نمایند.

واژه‌های کلیدی

سرمایه اجتماعی، اعتماد، داوطلبی، مشارکت، دانشگاه.

مقدمه

می‌دانند که از تعامل‌های هر روزه بین افراد به وجود می‌آید و به تنهایی در فرد یا ساختار اجتماعی نهفته نیست؛ بلکه در فضای روابط میان افراد وجود دارد؛ دارای سازمان، بازار و یا دولت نیست هر چند که همه آنها در تولید آن سهیم هستند (۱۵).

مفهوم سرمایه اجتماعی در دهه‌های گذشته بحث‌ها و جدل‌های بسیاری را در علوم اجتماعی و به ویژه در جامعه‌شناسی، پدید آورده است. گروهی از جامعه‌شناسان و دیگر اندیشمندان داخلی و خارجی بر این باورند که مفهوم سرمایه اجتماعی هم می‌تواند جامعه‌شناسان را در بررسی علمی نابسامانی‌های جامعه امروز یاری رساند و هم قادر است همانند شاه‌کلیدی در دست سیاست‌گذاران و مدیران اجرایی جامعه، زمینه مبارزه درست با این نابسامانی‌ها را فراهم آورد؛ در باور این گروه از جامعه‌شناسان و پژوهشگران علوم اجتماعی ریشه همه یا دست کم بسیاری از نابسامانی‌ها و ناهنجاری‌های جامعه امروز در کمبود یا نبود سرمایه اجتماعی نهفته است (۲). ایده محوری سرمایه اجتماعی در واژه روابط خلاصه می‌شود؛ به این صورت که اعضای جامعه با برقراری ارتباطات و پایدار نمودن آنها، قادر به همکاری با یکدیگر شده و به این طریق آموزه‌هایی را کسب می‌کنند که به تنهایی قادر به یادگیری آنها نبوده و یا با دشواری بسیار، موفق به کسب آنها می‌شوند (۷).

در فضای اجتماعی، مکان‌هایی و در زندگی جمعی، لحظاتی با ورزش نشانه‌گذاری شده اند. ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی و فرهنگی نشانگر ورود افراد به شبکه روابط اجتماعی است. ورزش عرصه ظهور رفتارها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و باز نمایی‌های معنادار قرن بیست و یکم است (۷). این پدیده فرابخشی و چند بعدی آن چنان در متن زندگی انسان‌ها رسوخ و نفوذ نموده که امروزه می‌توان با توجه به نگرش و فعالیت‌های ورزشی، طرز تفکر،

جامعه معاصر ایران در حال گذار از نگرش‌های کهن به انگاره‌های مدرن است و به نظر می‌رسد پدیده توسعه پایدار به مثابه فرآیندی که طی آن، مردم نیازهای خود را برآورده می‌سازند و سطح زندگی خود را ارتقاء می‌بخشند، نمی‌تواند بدون پیوند با زندگی آیندگان محقق شود. در دیدگاه‌های سنتی مدیریت، توسعه سرمایه اقتصادی، فیزیکی و نیروی انسانی مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کردند؛ اما در عصر حاضر برای توسعه، بیشتر از آنچه به سرمایه اقتصادی، فیزیکی و انسانی نیازمند باشیم به سرمایه اجتماعی^۱ نیازمندیم. در غیاب سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها کارایی و اثربخشی خود را از دست داده و پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار می‌گردد؛ از اینرو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب می‌گردد (۵). طبق نظر بسیاری از اندیشمندان، سرمایه اجتماعی به پیوندها و ارتباطات میان اعضای یک شبکه به عنوان منبعی با ارزش اشاره دارد و از طریق هنجارها و اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضا می‌گردد. این نوع از سرمایه به عنوان منبعی که ممکن است افراد، گروهها و جوامع برای نیل به نتایج مطلوب آن را بکار گیرند، قلمداد می‌شود و آن مفهومی است که در بسیاری موارد توسط تحلیل‌گران اجتماعی برای توصیف طیف وسیعی از فرآیندهای اجتماعی به کار برده می‌شود و به درک این پرسش کمک می‌کند که چرا برخی افراد و گروه‌ها به نتایج سیاسی، اقتصادی و یا اجتماعی بهتر و مناسب‌تری نسبت به دیگران نائل می‌شوند (۴). سرمایه اجتماعی را ماده خام جامعه مدنی

مفید بوده و به عملکرد صحیح جامعه شهری نسبت داده می‌شود و همچنین ابزاری برای ارزیابی انسجام جامعه متکی بر تابعیت از نظام حاکم و مبتنی بر اعتماد و احترام متقابل به شمار می‌آید (۲۳). محققان متعددی جهت پشتیبانی از این دیدگاه، عنوان کردند که داوطلب شدن در مرکز سرمایه اجتماعی قرار دارد (۲۴).

تحقیقات در مورد سنجش سرمایه اجتماعی داوطلبان، نتایج جالب توجه به همراه داشته است. در این میان با توجه به نظریات پاتنام^۲ همکاری داوطلبانه در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی را در شکل هنجارهای عمل متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی به ارث برده، بهتر صورت می‌گیرد و بیانگر این موضوع است که همه اشکال همکاری داوطلبانه از یک منبع اصلی سرمایه اجتماعی تغذیه می‌کنند (۶). پپا نوریس^۳ (۲۰۰۱) معتقد است که تئوری پاتنام از طریق مرتبط ساختن تفکرات سرمایه اجتماعی با تفکر ضرورت انجمن‌های مدنی و سازمان‌های داوطلبانه در دستیابی به دموکراسی، مشارکت سیاسی، اعتماد متقابل و کارآمدی حکومت تکوین یافته است (۸). بر اساس اظهارات آسلانر^۴ (۱۹۹۹) رویکرد سرمایه اجتماعی بر الزام نسبت به سایرین فراتر از توجه به منافع شخصی تأکید دارد و شامل یکسری ایده‌ها و نظرات درباره ارزش‌ها و روابط اجتماعی و تعهدات مدنی است. وی معتقد است که سرمایه اجتماعی کمک می‌کند افراد مشکلات اجتماعی خود را حل کنند و اخلاقی‌تر عمل کرده و از سود خود به جهت خیر عمومی صرف‌نظر کنند (۲۵).

آنچه موجب توجه محققان ورزشی به سرمایه اجتماعی شده، این است که نوع و میزان تعامل اجتماعی انسانها در حوزه ورزش چه پیامدهای اجتماعی و سیاسی برای کل جامعه دارد. امروزه در کشورهای اسکندیناوی

سبک زندگی و میزان سرمایه اجتماعی افراد را بازنشاسی کرد و از روی رفتارها و فعالیت‌های ورزشی، سایر فعالیت‌های حیات زندگی اجتماعی را پیش بینی نمود که این امر انسجام و همبستگی اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۴). بین ورزش و جامعه رابطه متقابلی وجود دارد، بطوریکه در گذشته جامع شناسان بیشتر به تأثیر جامعه بر ورزش تأکید می‌کردند؛ با توجه به اینکه ورزش بازتاب دهنده روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه است؛ ولی در سالهای اخیر محققان در پی آنند که تأثیر ورزش بر جامعه و اجتماع را که بعد دیگری از این ارتباط است، بررسی نمایند. چرا که عنصر فرهنگی و اجتماعی زندگی جمعی در عصر حاضر در معرض خطر و کم‌رنگ شدن قرار گرفته است و محققان در پی شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تقویت این عناصر می‌باشند که پرداختن به ورزش نیز می‌تواند یکی از عوامل اثرگذار باشد (۷). در این میان و در روند تحول در الگوی زندگی، پدیده مشارکت غیر رسمی (داوطلبی)^۱ در اکثر برنامه‌های توسعه‌ای کشور از جمله در ورزش مورد غفلت واقع شده است. این در حالی است که کشورهای توسعه یافته از پتانسیل عظیم داوطلبی و سرمایه اجتماعی در میان شهروندان به صورت علمی و نظام مند در امر ورزش استفاده می‌کنند و حجم قابل توجهی از ادبیات سرمایه اجتماعی در این کشورها معطوف به تأثیر داوطلبی و رفتارهای داوطلبانه، انجمن‌های داوطلبانه، روحیه داوطلب و داوطلب‌گرایی مدنی بر سرمایه اجتماعی و پیامدهای اخلاقی و ارزشی آن است (۹). شاخص‌های اساسی سرمایه اجتماعی به میزان عضویت در گروه‌های رسمی و غیر-رسمی، مشارکت اجتماعی و شرکت در امور شهری دلالت دارد. بنابراین داوطلب شدن در توسعه سرمایه اجتماعی

2 . Putnam

3 . Pypa Norris

4 . Uslaner

1 . Volunteering

هدف‌های مشترک، ارزش‌های مشترک، اعتماد، احترام دوسویه، تفاهم، دوستی و پشتیبانی گروهی، رایزنی و ایفای نقش مثبت، مشارکت و تواناسازی، تعارض سازنده، گفت و گوی برنده، نوع دوستی(۱). قانعی راد به بررسی نقش تعاملات دانشجویان و اساتید در تکوین سرمایه اجتماعی دانشگاهی پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان داد که روابط دانشجویان با اساتید خود در حد پایینی قرار دارد و متغیرهای زمینه‌ای دانشجویان بر میزان روابط آنها با اساتید تأثیر دارد(۱۲). فیضی پژوهشی در طراحی و تبیین مدل سرمایه اجتماعی دانشگاه پیام نور انجام داده است. نتایج پژوهش وی نشان داد که ارتباطات و اعتماد متقابل رابطه مستقیمی با سرمایه اجتماعی دانشگاه دارند(۱۱). اندیشمند در پژوهشی تحت عنوان "شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در دانشگاه‌ها به منظور ارائه مدلی جهت ارتقاء آن" هفت مؤلفه سرمایه اجتماعی را تحت عناوین (توانمندسازی، هویت سازمانی، همکاری و نفع عمومی، تسهیم دانش و خلق سرمایه فکری، اعتماد و همبستگی، مدیریت مشارکتی، اطلاعات و آگاهی) نامگذاری و دسته بندی نمود(۴).

موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه بشمار می‌آید و مدیرانی موفق قلمداد می‌شوند که بتوانند در ارتباط با جامعه به تولید و توسعه سرمایه اجتماعی بیشتر نایل گردند. مدیران سازمان‌های ورزشی برای غلبه بر مشکل کمبود نیروی انسانی در برگزاری مسابقات و سایر بخش‌های اجرایی و همچنین برای کاهش هزینه‌های عملیاتی در خصوص میزبانی مسابقات ورزشی، عموماً به جامعه متوسل می‌شوند و همواره به دنبال افراد داوطلبی هستند که از عهده فعالیت‌های مختلف برآیند. از این دیدگاه داوطلبان این فرصت را برای مدیران فراهم می‌آورند که خدمات معمول

درخصوص اثرهای مشارکت داوطلبانه در سازمان‌های ورزشی بر اعتماد اجتماعی و علاقه به امور سیاسی تحقیقات زیادی صورت گرفته است. برای مثال، در بسیاری از این تحقیقات مشخص شده که افراد فعال درحوزه ورزش، سرمایه اجتماعی بیشتری دارند و در نتیجه از اعتماد اجتماعی بیشتری برخوردارند و علاقه بیشتری به جهان پیرامون خود از جمله جهان سیاست دارند(۱۰).

شارع‌پور و حسینی‌راد در تحقیقی تحت عنوان "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی" بر اساس نظریه پاتنام نشان دادند که بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و متغیرهای عضویت داوطلبانه، اعتماد به دوستان، وضعیت اقتصادی خانواده و ارتباطات دوستانه به ترتیب مهم‌ترین تبیین کننده‌های مشارکت ورزشی اند (۱۰). رحمانی فیروزجاه و همکاران در مطالعه دیگری تحت عنوان سنجش تمایز سرمایه اجتماعی جوانان با محوریت مشارکت ورزشی نشان دادند، بین میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود دارد که مقایسه میانگین‌ها بیانگر این تفاوت به نفع ورزشکاران بود(۷). مرجایی (۱۳۸۳) در پژوهش خود به بررسی و سنجش سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاهها پرداخته است. در این پژوهش مؤلفه‌های بالقوه سرمایه اجتماعی در قالب پنج مفهوم (آگاهی و شناخت، ارزشهای اجتماعی و فرهنگی، مخاطرات اجتماعی اقتصادی و عضویت در نهادها و گروه‌ها) تعیین گردیده است(۴). آهنچیان(۱۳۸۵) در مطالعه خود تأثیر رهبری آموزش عالی در ایجاد سرمایه اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است که مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در این پژوهش عبارتند از: (دیدگاه‌ها و

دانشجویان داوطلب در انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌های کشور برای تحقیقات آتی ارائه دهد.

روش شناسایی تحقیق

روش پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بود که به صورت پیمایشی صورت پذیرفته است. تحقیق حاضر در دو بخش کیفی و کمی انجام گرفته است که هدف کلی آن شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی داوطلبان در انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها می باشد. بخش کیفی این تحقیق از طریق بررسی کتب دانشگاهی و نیز مقالات متعدد علمی و مصاحبه با اساتید مدیریت ورزشی و جامعه شناسی، صاحب‌نظران و افراد داوطلب انجام شد و بخش کمی آن، روش مطالعه از نوع پیمایشی است که پس از جمع آوری اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد) برای بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی و همچنین رتبه‌بندی و میزان اهمیت متغیرها (گویه‌ها) استفاده شد. همچنین برای شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و نیز روایی ساختاری ابزار تحقیق از روش عاملی اکتشافی^۱ با چرخش متعامد^۲ استفاده گردید.

جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانشجویان عضو انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل می‌دادند که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بوده‌اند. تعداد نمونه‌های تحقیق در روش تحلیل عاملی بر اساس تعداد متغیرهای اکتشافی تعیین شده است (حداقل دو و حداکثر ده برابر تعداد متغیرها) (۱۳).

در این تحقیق برای بررسی سرمایه اجتماعی و شناخت عوامل مربوط به آن تعداد ۲۶۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر عضو انجمن‌های ورزشی دانشجویی ۱۰ دانشگاه (از مناطق ده‌گانه با توجه به تقسیم بندی اداره

را با کمترین هزینه و به اشکال متنوع و با کیفیت مطلوب ارائه دهند(۳).

امروزه نیروهای داوطلب به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی ارائه خدمات در سازمان‌های ورزشی، نقش مهمی را در موفقیت بسیاری از مسابقات و رویداد های ورزشی بزرگ ایفا می‌کنند(۳). توجه زیاد ادبیات سرمایه اجتماعی به تأثیر داوطلبی، رفتارهای داوطلبانه و انجمن‌های داوطلبی بر سرمایه اجتماعی و کمبود تحقیقات داخلی در این زمینه خصوصاً بخش ورزش و فعالیت‌های داوطلبانه مرتبط با آن، نیاز به استفاده از ابزارهای مناسب و پژوهش‌های لازم برای سنجش سرمایه اجتماعی در داوطلبان ورزشی را بیشتر نمایان می‌سازد. مطالعات نشان می‌دهد که تعداد داوطلبان در سال‌های اخیر کاهش یافته و سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل مهم اثرگذار بر روابط اجتماعی روز به روز فرسایش یافته و ضعیف می‌گردد. این مسأله هم در سطح ملی و هم در سطح جهانی مشاهده شده است(۷و۳).

انجمن‌های ورزشی دانشجویی همانند سایر تشکلهای و انجمن‌ها به عنوان یکی از کانون‌های اصلی ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی در سطح دانشگاه و جامعه محسوب می‌شوند؛ بنابراین از یک سو می‌توان با بررسی و شناخت ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی در بین این گروه از افراد، رشد و توسعه برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ورزشی کشور را انتظار داشت و از سوی دیگر رفع ابهام در تعریف و ابعاد سرمایه اجتماعی می‌تواند راه را برای انجام تحقیقات بیشتر و دقیقتر در این حیطه هموار نماید و شناخت و آگاهی مدیران سازمان‌های ورزشی را افزایش دهد. از اینرو تحقیق حاضر سعی دارد که ضمن شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در داوطلبان ورزشی، ابزار معتبری برای سنجش شاخص‌های سرمایه اجتماعی

دانشگاه‌ها و ۶ نفر از مسئولین انجمن‌های ورزشی (روایی صوری و محتوایی ابزار را تأیید کردند. پایایی پرسشنامه-های سرمایه اجتماعی در یک مطالعه راهنما، توسط یک گروه ۳۰ نفری (۳۰ نفر از دانشجویان عضو انجمن‌های ورزشی) با مقیاس ۵ ارزشی لیکرت (از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) مورد بررسی قرار گرفت و میزان آن با استفاده از ضریب همبستگی آلفای کرونباخ ۰/۸۶ محاسبه شد. همچنین پایایی عوامل سرمایه اجتماعی بین ۰/۷۸ و ۰/۹۱ نوسان داشت که وجود یک ارتباط متوسط تا نسبتاً بالا را در بین آیتم‌های هر عامل نشان می‌داد. روش‌های آمار استنباطی و نیز آمار توصیفی (شاخص‌های گرایش مرکزی و شاخص‌های پراکندگی) برای ارزیابی ویژگی‌های جمعیت شناختی و هم‌چنین تعیین میزان اهمیت متغیرها مورد استفاده قرار گرفت. در بخش آمار استنباطی ابتدا آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت تعیین چگونگی توزیع داده‌ها استفاده شد. هم‌چنین نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ برای تحلیل عاملی اکتشافی به منظور استخراج عامل‌ها و به دست آوردن بارهای عاملی و آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت.

نتایج و یافته‌های تحقیق

با توجه به سوالات مربوط به ویژگی‌های جمعیت شناختی، ۲۶۰ نفر آزمودنی شامل ۱۳۴ نفر مرد و ۱۲۶ نفر زن در این تحقیق حضور داشتند که دامنه سنی پاسخ دهندگان از ۱۸ تا ۳۴ سال متغیر بوده که میانگین سنی آنها ۲۴ سال و انحراف معیار آن ۴/۵۲ می‌باشد. نتایج تحقیق نشان داد که بیشتر آزمودنی‌ها مجرد بوده و اغلب آنها در مقطع کارشناسی تحصیل می‌کردند.

کل تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نیز از لحاظ تعداد دانشجو و همچنین فعال بودن انجمن‌های ورزشی در آن دانشگاه‌ها) به روش خوشه‌ای تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. به همین منظور جهت انتخاب نمونه آماری تحقیق، در ابتدا با مراجعه به اداره کل تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری آخرین آمار مربوط به تعداد انجمن‌های ورزشی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی اخذ گردید. سپس با توجه به تقسیم بندی ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها به ۱۰ منطقه و نیز با توجه به فعال بودن انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها و در نظر گرفتن تمامی جوانب، از هر منطقه یک دانشگاه به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مرحله بعد به وسیله تلفن با مدیران این دانشگاه‌ها در خصوص آمار دقیق دانشجویان عضو انجمن‌های ورزشی و مقایسه آن با آمار اداره کل تماس گرفته شد. تحویل پرسشنامه‌ها به ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌های هدف، توسط محقق و افراد داوطلب آموزش دیده به صورت حضوری انجام پذیرفت. سپس با هماهنگی مدیران تربیت بدنی دانشگاه‌ها فردی به عنوان رابط بین انجمن‌های ورزشی و محقق انتخاب شد که از زمان اخذ پرسشنامه تا ارسال آن به طور مرتب با محقق در تماس بوده است.

ابزار تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که در دو بخش مشخصات فردی (جنسیت، سن، وضع تأهل و مقطع تحصیلی) و بخش سوالات پرسشنامه (سرمایه اجتماعی) بین نمونه‌های تحقیق توزیع شد. از مجموع ۴۸۰ متغیر به دست آمده برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی تعداد ۴۱ متغیر که به لحاظ تعداد، بیشترین تکرار و تأکید را در مقالات و مصاحبه‌ها داشته‌اند به عنوان سوالات پرسشنامه سرمایه اجتماعی مشخص شدند. پس از استخراج این متغیرها، ۱۰ نفر از متخصصان صاحب نظر (۴ نفر از اساتید مدیریت ورزشی و مدیران تربیت بدنی

مطابق جدول ۳ عامل چهارم (اعتماد و همبستگی) از بالاترین میانگین و عامل اول (مشارکت و کار تیمی) از پایین‌ترین میانگین برخوردار است. با توجه به جدول (۴) زیر مؤلفه اعتماد به دوستان و همسایگان با میانگین ۳/۸۵ و انحراف معیار ۰/۶۴ و نیز زیر مؤلفه تأکید بر همکاری و کار گروهی با میانگین ۳/۱۷ و انحراف معیار ۰/۶۱ به ترتیب با اهمیت‌ترین و کم‌ترین گویه‌های سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند؛ همچنین مجموع درصد تبیین واریانس برای عامل‌های بدست آمده برابر با ۷۷/۳۴ درصد بود.

همچنین نتایج آزمون کلوموگروف اسمیرنوف بیانگر طبیعی بودن نمونه‌های تحقیق بود. جدول (۱) خلاصه‌ای از وضعیت جمعیت شناختی آزمودنی‌ها را نشان می‌دهد. در تحلیل عاملی برای مشخص نمودن کفایت تعداد نمونه از شاخص KMO^1 و نیز آزمون کرویت بارتلت^۲ استفاده شد. جدول ۲ نتایج مربوط به این آزمون را نشان می‌دهد.

در این پژوهش پس از انجام تحلیل عاملی ۲۶ مؤلفه فرعی (گویه) شناسایی شد که به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس در هفت مؤلفه توزیع گردید. این مؤلفه‌ها تحت عناوین: «مشارکت و کار تیمی، تعهد، کمک و همیاری، اعتماد، هویت، اطلاعات و آگاهی و توانمندسازی و آموزش نامگذاری شدند و تعیین نام برای این عوامل بر اساس مفاد آیتم‌های توصیف‌کننده هریک از عامل‌ها و با در نظر گرفتن بار عاملی، پایه‌ریزی شد. بار عاملی این زیر حیطه‌ها از ۰/۴۲۱ تا ۰/۷۶۵ متغیر بود. تعداد عامل‌های بدست آمده در این پژوهش از ترکیب معیارهای ذیل تعیین گردید: «الف) شناخت اولیه تعداد عامل‌ها بر اساس مرور مقالات، ب) انتخاب عامل‌ها بر اساس مقادیر ویژه بیشتر از ۱، ج) بررسی بصری بر اساس آزمون اسکری، د) استفاده از معیار توصیف واریانس و ه) قابلیت درک عامل‌های اقتباس شده». برخی از سئوالات نیز به دلیل عدم ارتباط با مبانی نظری عامل ایجاد شده و همچنین داشتن بار عاملی کمتر از ۰/۴ (بار عاملی مبنا) از تحلیل عاملی خارج شدند. بنابراین ۲۶ سؤال مورد تأیید قرار گرفت. نتایج مربوط به توصیف مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و نیز تحلیل عاملی گویه‌های پرسشنامه در جداول ۳ و ۴ آمده است.

1. Kaiser-Meyer-Olkin
2. Bartlett's Test

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی داوطلبان

مؤلفه	تعداد	درصد
جنسیت		
مرد	۱۳۴	۵۲
زن	۱۲۶	۴۸
گروه سنی		
۱۸ - ۲۵	۱۶۷	۶۴/۲
(سال)	۶۷	۲۵/۸
۲۶ - ۳۳		
۳۳ به بالا	۲۶	۱۰
وضعیت تاهل		
مجرد	۱۷۱	۶۶
متاهل	۸۹	۳۴
میزان تحصیلات		
کارشناسی	۱۴۱	۵۴
کارشناسی ارشد	۱۱۹	۴۶
مجموع	۲۶۰	۱۰۰

جدول ۲. شاخص کفایت نمونه گیری و ضریب بارتلت در تحلیل عاملی

شاخص KMO	آزمون کروییت بارتلت
۰/۸۷۵	۱۲۱۲/۴۸۶
	درجه آزادی
	۱۲۷۵
	سطح معناداری
	۰/۰۰۱

جدول ۳. توصیف مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی داوطلبان

مؤلفه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها
مشارکت و کار تیمی	۲۶۰	۳/۴۱	۰/۷۰	۰/۸۶	۴
تعهد	۲۶۰	۳/۵۷	۰/۶۱	۰/۸۳	۵
کمک و همپاری	۲۶۰	۳/۵۹	۰/۶۳	۰/۸۱	۵
اعتماد	۲۶۰	۳/۶۲	۰/۷۱	۰/۹۱	۳
هویت	۲۶۰	۳/۶۱	۰/۶۸	۰/۸۵	۳
اطلاعات و آگاهی	۲۶۰	۳/۴۸	۰/۸۶	۰/۸۲	۲
توانمند سازی و آموزش	۲۶۰	۳/۶۰	۰/۶۵	۰/۷۸	۴

جدول ۴. نتایج تحلیل عاملی گویه‌های پرسشنامه سرمایه اجتماعی به تفکیک ابعاد هفت گانه

عامل	محتوای متغیر	بار عاملی	میانگین	درصد واریانس
مشارکت و کار تیمی	تا چه حد در تصمیم‌گیری‌های گروه شرکت می‌کنید؟	۰/۵۰۸	۳/۲۹۰	۱۵/۸۷
	شما چقدر بر کارهای گروهی تأکید دارید؟	۰/۴۸۳	۳/۵۳۶	
	ارزش‌های کاری شما چقدر بر کارهای گروهی و همکاری تأکید دارد؟	۰/۶۱۳	۳/۱۷۷	
	تا چه حد خود را عضوی از یک تیم یا گروه در کارتان می‌دانید؟	۰/۵۰۶	۳/۶۴۹	
تعهد	چقدر حاضرید دانش خود را فراتر از وظیفه سازمانی در اختیار دیگران قرار دهید؟	۰/۵۵۸	۳/۴۵۴	۱۴/۹۴
	شما تا چه حد وظایف کاری خود را بدون گوشزد دیگران انجام می‌دهید؟	۰/۵۷۵	۳/۷۰۰	
	اگر دانشگاه یا انجمن شما در یک روز تعطیل نیاز به همکاری شما داشته باشد، چقدر حاضر به همکاری هستید؟	۰/۵۶۴	۳/۳۴۱	
	چقدر فعالیت و حضور شما در دانشگاه و گروهی که در آن فعالیت می‌کنید مایه مباهات و افتخار شماست؟	۰/۷۰۶	۳/۸۱۳	
اعتماد	به نظر شما در انجمن و گروهی که شما در آن فعالیت می‌کنید چقدر نسبت به اهداف و مأموریت‌های گروه تعهد به کار وجود دارد؟	۰/۶۰۲	۳/۵۷۶	

ادامه جدول ۴. نتایج تحلیل عاملی گویه‌های پرسشنامه سرمایه اجتماعی به تفکیک ابعاد هفت گانه

عامل	محتوای متغیر	بار عاملی	میانگین	درصد واریانس
کمک و همیاری	چقدر حاضرید در فعالیت‌های سازمانی به صورت داوطلبانه همکاری کنید؟	۰/۵۹۵	۳/۴۶۹	
	آیا تمایل دارید به گروه یا سازمانی که هدف اصلی آن کمک به مردم در مواقع ضروری است پیوسته و عضو شوید؟	۰/۴۲۱	۳/۷۱۵	
	چقدر برای تحقق اهداف جامعه با دیگران همکاری می‌کنید؟	۰/۶۸۱	۳/۳۵۶	
	چقدر حاضرید از نظر زمانی یا مالی به پروژه‌های کمک کنید که به طور مستقیم به شما یا خانواده شما سود نمی‌رساند، اما به نفع افراد بسیاری در سازمان است؟	۰/۷۲۰	۳/۸۲۸	۱۳/۷۹
	چقدر با این جمله موافق هستید: «عده‌ای عقیده دارند، هنگامی که به دیگران کمک می‌کنیم، در واقع به خودمان کمک کرده‌ایم و در آینده آن‌ها نیز به ما کمک می‌کنند»	۰/۶۶۱	۳/۵۹۱	
اعتماد	به نظر شما، آیا می‌توان در مواجهه شدن با مردم به آنها اعتماد کرد؟	۰/۶۸۶	۳/۳۸۶	
	تا چه حد به همسایگان دوستان و بستگان خود اعتماد دارید؟	۰/۶۴۲	۳/۸۵۴	۹/۱۰
	چقدر اعتماد دارید که دیگران قصد ضربه زدن به شما را ندارند؟	۰/۷۴۲	۳/۶۲۰	
هویت	چقدر خودتان را می‌شناسید؟	۰/۶۴۳	۳/۳۷۸	
	معمولاً تا چه حد خودتان را یک فرد موفق و شاد می‌دانید؟	۰/۵۲۲	۳/۸۴۶	۸/۷۳
	تا چه حد احساس می‌کنید که جزئی از جامعه هستید و جامعه برای شما ارزش قائل است؟	۰/۴۹۳	۳/۶۱۲	
اطلاعات و آگاهی	اطلاعات شما برای اخذ تصمیمات مهم در زندگی چقدر است؟	۰/۶۶۴	۳/۲۴۹	۸/۰۹
	تا چه اندازه از منابع اطلاعاتی (راديو، تلویزیون، روزنامه و ...) استفاده می‌کنید؟	۰/۵۸۱	۳/۷۱۷	
توانمندسازی و آموزش	اگر کاری را به دیگران واگذار کنید چقدر فکر می‌کنید آن کار درست انجام شود؟	۰/۵۷۰	۳/۳۷۲	
	چقدر با این جمله موافق هستید: «اگر می‌خواهی کاری درست انجام شود خودت آن کار را انجام بده».	۰/۷۶۵	۳/۸۴۴	۶/۷۹
	چقدر احساس می‌کنید در حوزه‌ای که در آن فعالیت دارید دارای لیاقت و شایستگی هستید؟	۰/۶۰۹	۳/۴۸۵	
	چقدر اطمینان دارید کار شما را دیگران نیز می‌توانند انجام دهند؟	۰/۵۵۱	۳/۷۳۱	

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج در خصوص شناسایی سرمایه اجتماعی در بین داوطلبان ورزشی نشان داد که از ۲۶۰ نفر آزمودنی که در این تحقیق حضور داشتند، ۵۲ درصد مرد و ۴۸ درصد زن بودند. دامنه سنی پاسخ دهندگان از ۱۸ تا ۳۴ سال متغیر بوده و آنان دارای میانگین سنی ۲۴ سال و انحراف معیار ۴/۵۲ بودند. بالاترین نسبت پاسخ دهندگان مجرد (۶۶ درصد) و در مقطع کارشناسی (۵۴ درصد) مشغول به تحصیل بودند. یافته‌های حاصل از این پژوهش منجر به شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در داوطلبان انجمن‌های ورزشی دانشگاه‌ها شد که با انجام تحلیل عاملی ۲۶ متغیر در ۷ عامل اصلی دسته‌بندی گردید. یافته‌های پژوهش از نظر چند عاملی بودن و گوناگونی ابعاد، با پژوهش وحیدا و همکاران (۱۳۸۳)، قانعی راد و حسینی (۱۳۸۴)، آهنچیان (۱۳۸۴)، پارک (۲۰۰۶)، گاماس (۲۰۰۷)، بانک جهانی (۲۰۰۸) و اندیشمند (۱۳۸۸)

مطابقت دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق، مهمترین مؤلفه از دیدگاه پاسخگویان با میانگین ۳/۶۲ و انحراف معیار ۰/۷۱، عامل اعتماد و کم اهمیت‌ترین عامل با میانگین ۳/۴۱ و انحراف معیار ۰/۷۰، عامل مشارکت و کار تیمی بوده است. همچنین زیرمؤلفه اعتماد به دوستان و همسایگان با میانگین ۳/۸۵ و انحراف معیار ۰/۶۴ و نیز زیرمؤلفه تاکید بر همکاری و کار گروهی با میانگین ۳/۱۷ و انحراف معیار ۰/۶۱ با اهمیت‌ترین و کم اهمیت‌ترین گویه‌های سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند. به نظر می‌رسد در حوزه مشارکت و کار تیمی ضعف‌ها و نارسایی‌هایی وجود دارد که نیازمند تلاش بی وقفه در جهت مرتفع نمودن آن می‌باشد. نتایج پژوهش از نظر وجود نارسایی در مؤلفه ذکر شده با نتایج پژوهش مرجایی (۱۳۸۳)، قانعی راد (۱۳۸۵)، گاماس و ویدمن (۲۰۰۷) و اندیشمند (۱۳۸۸) مطابقت دارد.

تعهدی برمی‌گردد که افراد در قبال منافع، خدمات و آموزه‌هایی که از سازمان خود دریافت نموده‌اند، دارند. این بعد به ماهیت روابط در یک سازمان برمی‌گردد؛ در واقع تعهد منتج از اتفاقاتی است که در دوران تحصیلی دانشجویان با افراد و سازمان (دانشگاه) ایجاد می‌شود. عشق و علاقه داوطلبان به ماندن با سازمان، یا التزام آنها برای تداوم بخشیدن به عضویت خود در سازمان، به وجود روابطی مملو از اعتماد و احترام متقابل و احساس یگانگی و انسجام و صمیمیت و روابط تبادلی مثبت منوط است. بر اساس پژوهش‌های انجام گرفته، افراد متعهد، به سازمان احساس تعلق بیشتری دارند و به تعقیب اهداف سازمان و انجام فعالیت‌های آن - نه فقط در چارچوب قراردادهای رسمی، بلکه فراتر از آن - تمایل نشان می‌دهند و مایلند که به عنوان عضوی از سازمان به رابطه خود با سازمان ادامه دهند. بر اساس یک رابطه تبادلی، وقتی عضویت سازمانی برای داوطلبان، طیف گسترده‌ای از منابع، از جمله موقعیت و مرتبه اجتماعی و حمایت شخصی را فراهم می‌کند، داوطلبان، این منابع را با وفاداری و تعهد بیشتر خود به سازمان جبران می‌کنند.

عامل دیگری که به عنوان مؤلفه سوم سرمایه اجتماعی شناخته شد عامل «کمک و همیاری» بود که با مؤلفه همکاری و نفع عمومی، عامل دوستی و پشتیبانی گروهی، همکاری داوطلبانه (مشارکت داوطلبانه) و فعالیت‌های داوطلبانه اشاره شده توسط اندیشمند (۱۳۸۸)، آهنچیان (۱۳۸۴)، موسوی خورشیدی (۱۳۸۸) و شارع پور (۱۳۹۰) مطابقت دارد. این عامل بیانگر فعالیت‌های داوطلبانه افراد به منظور کمک به دیگران است که با انگیزه خیرخواهی و دگرخواهی و در جهت منافع عمومی انجام می‌پذیرد. عامل فوق، بر همکاری و مشارکت خودجوش اعضای سازمان (دانشجویان داوطلب) در روند فعالیت آن مبتنی است و می‌خواهد از ایده‌ها و نظریات

اولین عامل شناخته شده در تحلیل عاملی، «عامل مشارکت و کار تیمی» نامگذاری شد که از آن به عنوان کم‌اهمیت‌ترین عامل در تحقیق حاضر از سوی داوطلبان اشاره گردید. این عامل منعکس‌کننده مشارکت افراد در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها می‌باشد و بیانگر دهنده کنشی هدفمند، ارادی و اختیاری بین کنشگر و محیط اجتماعی است که هم سبب ایجاد رضایت برای فرد می‌شود و هم عامل شکل‌دهی به روابط و سازنده شبکه‌های حمایتی بالقوه است (۲۳). این بعد از سرمایه اجتماعی با عامل‌های عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها، مشارکت و تواناسازی و نیز عامل مدیریت مشارکتی و مشارکت انجمنی اشاره شده توسط مرجایی (۱۳۸۳)، آهنچیان (۱۳۸۴)، ناطق پور و فیروز آبادی (۱۳۸۴)، اندیشمند (۱۳۸۸)، موسوی خورشیدی (۱۳۸۸)، شارع پور (۱۳۹۰) و بانک جهانی به عنوان مؤلفه سرمایه اجتماعی همخوانی دارد. سازمان‌های اثربخش سازمان‌هایی هستند که در آن گروه‌های کاری با یکدیگر مشارکت دارند. این سازمان‌ها با سازمان‌های رقابتی، یعنی جایی که هر کارمند در انجام دادن کارها با یکدیگر به رقابت می‌پردازد، کاملاً تفاوت دارند. در سازمان‌های توانمند و اثربخش برای کار گروهی اهمیت خاصی قایل هستند و افراد ضمن کمک به یکدیگر، در حل مشکلات پیچیده تشریک مساعی دارند. آنها نسبت به همکاران محبت می‌ورزند و منافع جمعی را بر منافع شخصی ترجیح می‌دهند و این موضوع در اکثر سازمان‌های داوطلبانه نیز صدق می‌کند.

عامل دوم «تعهد» نامیده شد که اقتباس نام آن تأیید کننده ابعاد معرفی شده توسط وحیدا و همکاران (۱۳۸۳)، فیضی (۱۳۸۳)، قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، آهنچیان (۱۳۸۴)، پارک (۲۰۰۶)، گاماس و ویدمن (۲۰۰۷)، بانک جهانی (۲۰۰۸) و اندیشمند (۱۳۸۸) است. مفهوم این عامل به احساس

می‌کند، آنها این شیوه رفتاری سازمان را با رابطه تبادلی مملو از اعتماد و تعهد به آن جبران می‌کنند.

عامل پنجم «هویت» شناخته شد که با عاملهای مطرح شده توسط صیدایی (۱۳۸۸)، اندیشمند (۱۳۸۸)، علوی (۱۳۸۹) و فلورا (۱۹۹۹) همخوانی دارد. عامل هویت اشاره به هنجارها و ارزش‌ها دارد. به عبارتی عامل هویت به این نکته اشاره می‌کند که افراد تا چه اندازه دارای ارزش‌ها و بینش‌های مشترک بوده و قادر به کار با دیگران هستند و تا چه حد شناختی کافی از خود و دیگران دارند. این عامل در سطح خرد و میانی با زیرساخت‌های ارزشی و تعاملی سازمان در ارتباط است و در سطح کلان به زیر ساخت‌های مرادده ای و ارتباط اجتماعی، ارتباط دارد (الوانی، ۱۳۷۸). هویت، فرایندی است که طی آن داوطلب خود را به عنوان فردی در کنار فرد یا گروهی از افراد دیگر می‌بیند. این فرایند می‌تواند منتج از عضویت فرد در گروه باشد و یا نتیجه عملکرد گروه به عنوان "مرجع" برای آن فرد باشد که مطابق هنجار گروه مرجع، فرد ارزش‌ها و استانداردهای سایر افراد یا گروه‌ها را به عنوان چهارچوبی برای انطباق خود بر می‌گزیند. هویت با گروه موجب افزایش نتایج و فرایندهای جمعی می‌شود و از طریق فرایند هویت‌سازی می‌توان به نوعی به سرمایه اجتماعی دست یافت و زمانی که این فرایند ایجاد می‌شود، شانس تبادل اطلاعات و ارزیابی صحیح آنها نیز افزایش پیدا می‌کند.

عامل ششم، عامل «اطلاعات و آگاهی» نامگذاری شد. این عامل با ابعاد معرفی شده توسط افه و فوش (۲۰۰۲)، فیروز آبادی (۱۳۸۴)، اندیشمند (۱۳۸۸)، جعفری نیا (۱۳۹۰)، رستمی و همکاران (۱۳۹۰) و مرجایی (۱۳۸۳) همخوانی دارد و بیانگر اطلاع از گروه، جامعه و اعضای جامعه است که شامل مجموعه‌ای از افکار، عقاید و حساسیت نسبت به زندگی و توجه به هر آنچه که در

نیروهای داوطلب در جهت رفع مشکلات سازمانی بهره جوید. همیاری وسیع‌تر، زمینه ایجاد اعتماد بیشتر را در بین اعضای یک سازمان فراهم می‌آورد.

عامل «اعتماد» یکی دیگر از عوامل شناخته شده است که به عنوان مهمترین بعد سرمایه اجتماعی معرفی گردید. این مؤلفه سرمایه اجتماعی نشان‌دهنده میزان اعتماد در فضای تعاملات میان افراد است و در برگیرنده اعتماد به دوستان، همکاران و اعضای خانواده می‌باشد و در حالت کلی میزان اعتماد موجود در خانواده و کل سازمان را نشان می‌دهد. اعتماد زمینه ساز مشارکت، همکاری تعاملات و کنش‌های گروهی میان اعضاء در گروه‌های اجتماعی شده و منجر به گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با سایر افراد جامعه می‌شود (۲۱). این عامل با عامل‌های اعتماد و همبستگی اندیشمند (۱۳۸۸)، اعتماد اجتماعی شارع پور (۱۳۹۰) و دلانی (۲۰۰۵)، عامل اعتماد ماتوری و مون (۲۰۰۷)، روشنفکر و ذکایی (۱۳۸۵)، وحیدا و همکاران (۱۳۸۳)، فیضی (۱۳۸۳)، قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، آهنچیان (۱۳۸۴)، پارک (۲۰۰۶)، گاماس و ویدمن (۲۰۰۷)، هزار جریبی و لهراسبی (۱۳۹۰) و بانک جهانی (۲۰۰۸) تطابق کامل دارد. عامل اعتماد در بین افراد داوطلب سازمان‌های ورزشی را می‌توان نشان از ابزاری قدرتمند برای جایگزینی قوانین و مقررات رسمی مابین کارکنان و سازمان بیان و تفسیر نمود. اعتماد برای شروع هر رابطه متعهدانه، به ویژه رابطه داوطلبان با سازمان و نیز توسعه و بهبود روابط ضرورت دارد. در واقع، اعتماد در تعیین تعهد سازمانی داوطلبان نقش مهمی ایفا می‌کند که میزان آن بر اساس تجارب گذشته شرکای رابطه از همدیگر و نیز انتظارات آنها از تبادلات در آینده قرار دارد. اگر دانشجویان و داوطلبان احساس نمایند که سازمان به آنها احترام می‌گذارد، به آنها بها می‌دهد و از کوشش‌های آنان برای تحقق اهداف سازمان سپاسگزاری

نیروی انسانی دانا و توانا است. افراد داوطلب به عنوان بخشی از نیروی انسانی در سازمان‌ها، نقش مهمی در هماهنگی سایر عوامل به عهده دارند؛ از اینرو، منابع انسانی، نقش اساسی در رشد، پویایی و بالندگی و یا شکست و نابودی سازمان‌ها دارند. اهمیت نیروی انسانی به عنوان مهم‌ترین عامل در زنجیره عملیاتی هر سازمان مدتهاست که به اثبات رسیده و سازمان‌هایی که موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند، توجه به این موضوع را، سرلوحه کارهای خویش قرار داده‌اند. نیروهای جوان و خلاق داوطلب در دانشگاه‌ها؛ کارهای بزرگ را بر کارهای روزمره و جرأت را بر احتیاط و آزادی عمل را بر وابستگی ترجیح می‌دهند. آنان بدون ترس و واهمه نقطه نظرهای خود را آزادانه بیان می‌کنند، بر اساس باور و عقیده درونی و از روی اشتیاق کار می‌کنند، نه براساس فشاری که از بیرون وارد می‌شود. مسئولیت اقدامات خود را به عهده می‌گیرند و پاسخگوی عملکرد خود می‌باشند.

این پژوهش پیشنهاد می‌کند که سازمانهای ورزشی در هنگام جذب و به کارگیری نیروهای داوطلب برای فعالیت در عرصه ورزش کشور به شاخص سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های مرتبط با آن خصوصاً عامل اعتماد که نقش تعیین‌کننده‌ای را داراست، توجه خاص نمایند. نتایج مربوط به مؤلفه اعتماد در میان نیروهای داوطلب، گواه این مطلب است که سازمانها می‌توانند همانند کارمندان رسمی و حقوق‌بگیر خود، به داوطلبان اعتماد نمایند، این موضوع در حالی است که بکارگیری داوطلبان در سازمانهای ورزشی نیازمند هزینه‌ای به مراتب کمتر، نسبت به کارکنان رسمی و حقوق‌بگیر است.

وسیعترین معنا به امور عمومی، اعم از سیاسی و یا اجتماعی مربوط می‌شود، است. اطلاعات و آگاهی از پیش شرطهای اعتماد تلقی شده و از شرطهای لازم جهت مشارکت می‌باشد (۲۱). آگاهی و دانایی یک گروه به مراتب بیش از آگاهی و دانایی هر فرد است. افزایش عملکرد، بهره‌وری، کیفیت ارائه خدمات، آزادی عمل، امکان رشد و کسب سود برای اعضاء، کاهش هزینه‌ها و افزایش نوآوری و خلاقیت، همه و همه از مزایای کار تیمی و گروهی است که در سازمان‌های داوطلبانه به وفور دیده می‌شود.

شبکه‌های اجتماعی از جمله؛ انجمن‌های ورزشی، جریان گردش و مبادله اطلاعات را تسریع و تسهیل کرده و باعث می‌شوند اطلاعات مفیدی برای تصمیم‌گیری بهتر در اختیار افراد قرار گیرد.

آخرین عاملی که در این تحقیق مورد شناسایی قرار گرفت، «عامل توانمند سازی و آموزش» نامگذاری شد. این بعد از سرمایه اجتماعی شامل فرآیندی است که افراد جامعه از راه آن از نیازها و خواسته‌های خود آگاه شده، نوعی خود اتکایی و اعتماد به نفس را برای برطرف کردن آن نیازها بدست می‌آورند و بر اساس آن از توانایی‌های لازم برای تحقق هدفهای خود برخوردار می‌شوند (نیازی، ۱۳۸۸). این عامل با عوامل معرفی شده توسط اندیشمندان (۱۳۸۸)، آهنچیان (۱۳۸۴)، مرجایی (۱۳۸۳)، قانع‌راد و حسینی (۱۳۸۴)، پارک (۲۰۰۶)، گاماس و ویدمن (۲۰۰۷) و بانک جهانی (۲۰۰۸) مطابقت دارد. در بحث سرمایه اجتماعی هدف کلی در واقع توانمند ساختن و فعلیت بخشیدن به توان افراد در قالب تشکل‌ها و شبکه فعالیت‌های اجتماعی است؛ بنابراین چالش اصلی، چالش

منابع و مآخذ

۱. آهنچیان، نرگس. (۱۳۸۵). " رهبری دانشگاهی و سرمایه اجتماعی، رویکردی جامعه‌شناختی به مدیریت آموزش عالی ". فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، شماره ۳، ص ۳۹.

۲. اجتهادی، مصطفی. (۱۳۸۶). "سرمایه اجتماعی". پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۵۳، ص ۴۰۵.
  ۳. اندام، رضا. (۱۳۸۷). "تحلیل و مدلسازی انگیزه‌ها و موانع داوطلب در ورزش". رساله دکتری، دانشگاه گیلان، ص ۹۸.
  ۴. اندیشمند، ویدا. (۱۳۸۸). "شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در دانشگاه‌ها به منظور ارائه مدلی جهت ارتقاء آن". فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، شماره ۲، ص ۹.
  ۵. الوانی، مهدی. شیروانی، علیرضا. (۱۳۸۲). "سرمایه اجتماعی (مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها)". تهران، مانی، ص ۲۵.
  ۶. پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). "دموکراسی و سنت‌های مدنی". محمد تقی دلفروز، تهران، غدیر(اسلام)، ص ۲۸۹.
  ۷. رحمانی فیروزجاه، علی. شارع پور، محمود. رضایی پاشا، صدیقه. (۱۳۹۰). "سنجش تمایز سرمایه اجتماعی جوانان با محوریت مشارکت ورزشی، مطالعه موردی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه مازندران". فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، شماره ۲، ص ۳۷.
  ۸. روشنفکر، پیام. (۱۳۸۴). "سرمایه اجتماعی، مدنیت و عملکرد نهایی". نشریه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، شماره ۲۹، ص ۴۱.
  ۹. روشنفکر، پیام. ذکایی، محمد سعید. (۱۳۸۵). "جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه". فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۳، ص ۱۱۳.
  ۱۰. شارع پور، محمود. حسینی راد، علی. (۱۳۸۷). "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی". نشریه حرکت، شماره ۳۷، ص ۱۳۱.
  ۱۱. فیضی، طاهره. (۱۳۸۵). "طراحی و تبیین مدل سرمایه اجتماعی دانشگاه پیام‌نور". فصلنامه علوم مدیریت ایران، شماره ۱، ص ۳.
  ۱۲. قانع‌راد، محمد امین. (۱۳۸۵). "نقش تعاملات دانشجویان و اساتید در تکوین سرمایه اجتماعی دانشگاه". مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۱، ص ۳.
  ۱۳. کلاین، پل. (۱۳۸۰). "راهنمای آسان تحلیل عاملی". سید جلال صدرالسادات و اصغر مینایی، تهران، سمت، ص ۷۸.
  ۱۴. نوابخش، مهرداد. جوانمرد، کمال. (۱۳۸۸). "پیشقراولان جامعه‌شناسی ورزش". نشریه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، شماره ۱۴، ص ۱۳۳.
15. Bourdieu, Pierre. (1983). "The Forms of Capital". In: John G. Richardson (ed). Hand book of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Green wood Press, pp: 241-258.
  16. Cheung-Ming CHAN, A. CHENG, F. (2007). "Social Capital Measures for Volunteer Programmes: the Caring Index and C.A.R". Agency for volunteer service(AVS), pp: 1-11.
  17. Coleman, J.S. (1988). "Social capital in the creation of human capital". American Journal of Sociology, 94: pp: 95-120.

18. Delaney, L. Keaney, E. (2005). **"Sport and Social Capital in the United Kingdom: Statistical Evidence from National and International Survey Data"**. Institute for public policy research (ippr), pp:32.
19. H. Morgan. (2013). **" Sport volunteering, active citizenship and social capital enhancement: what role in the 'Big Society'?"** International Journal of Sport Policy and Politics, 5(3), pp:381-395.
20. Hermann, Z. Kopasz, M. (2011). **"The effects of social capital on wage income, a multi-country analysis"**, Corvinus Journal of Sociology and Social Policy Vol 2, pp: 3-26.
21. Nagy, Dén I. (2013). **"Trust and Social Capital Research in Hungarian Economic Sociology, 1995-2012". A Literature Review"**. Corvinus Journal Of Sociology and Social Policy, Vol.4, pp: 113–127.
22. Muthuri, J. N. Matten, D. Moon. J. (2009). **"Employee Volunteering and Social Capital: Contributions to Corporate Social Responsibility"**. British Journal of Management, 20: pp: 75-89.
23. Onyx, J. Leonard, R. (2002). **"The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework"**, Transforming Civil Society, Citizenship and Governance: The Third Sector in an Era of Global (Dis) Order, ISTR Fifth International Conference, Graduate School in Humanities, University of Cape Town, South Africa, July, pp:7-10.
24. Putnam, Robert. (1993). **"The Prosperous Community: Social Capital and Public Life"**. American Prospect, pp: 35-42.
25. Uslaner, E.M. (1999). **"Trust but verify: Social Capital and Moral Behavior, Social Science"**. Social Science Information, 38: pp: 29-55.